

ЗБОРОРЕДОТ НА НЕКОИ ПАРТИКУЛИ ВО ПРЕДЛОШКИТЕ СИНТАГМИ

Анета Дучевска
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
aducevska@gmail.com

Бобан Карапејовски
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
karapejovski@flf.ukim.edu.mk

Линеаризацијата и збороредот често се сфаќаат како синонимни термини. Сепак, збороредот можеме да го означиме како подмножество на множеството линеаризација, во смисла на поставувањето на поголеми елементи во исторедноста, како основа на синтаксата (*σύν* – *исѝ*, *τάξις* – *ред*), наспрема поставувањето на еден збор во рамките на помалите единици од реченицата (дел-реченица, именска група, итн.). Традиционално, за партикулите се зборува како за неменливи (непарадигматски) зборови, кои немаат своја одделна семантика, туку ја добиваат со нивната употреба во пошироки и покомплексни конструкции. Стандардот налага тие да се наоѓаат во иницијална позиција во именските групи (ИГ) воведени со предлог (предлошки синтагми), бидејќи се однесуваат на целата ИГ. Ние покажуваме случаи во кои партикулата зазема неиницијална позиција од прагматички причини (фокусирање на квантификаторот) или, пак, како ограничување (лимитативност)/модификација на модификаторот од квалитативна природа на центарот на ИГ.

Клучни зборови: партикули, честици, збороред, линеаризација, квантификација, именска група

WORD ORDER OF SOME PARTICLES IN PREPOSITIONAL NOUN PHRASES

Aneta Dučevska

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
aducevska@gmail.com

Boban Karapejovski

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
karapejovski@flf.ukim.edu.mk

Linearization and word order are frequently considered to be synonymous terms. Yet, word order can be marked as a subset of linearization as a set, in a sense of setting larger elements at the same level, as a base for the syntax (*σύν* – together, and *τάξις* – an ordering), opposed to setting one word within the smaller parts of the sentence (clause, noun phrase, etc.). Traditionally, we say that particles are non-paradigmatic words that do not have their own semantics but they obtain their meaning as part of broader and more complex constructions. The Macedonian norm prescribes that these words should take an initial position in noun phrases (NP) introduced with preposition because they refer to the whole NP. However, we will demonstrate that there are cases in which a particle can take a non-initial position due to the pragmatic motivation (focus on a quantifier) or as a limitation/modification of the qualitative modifier in such cases in which the centre of the NP is already qualitatively modified.

Keywords: particles, word order, linearization, quantifiers, noun phrase

1 Воведни забелешки

Поимите *линеаризација* и *збороред* (ред на зборовите) најчесто ги сфаќаме синонимно. Најшироко земено, нивното значење се совпаѓа. Сепак, во желбата да се направи дистинкција меѓу овие поими, разграничувањето може да тргне од идејата дека *збороредот*, *sensu stricto*, е подмножество на *линеаризацијата*, односно дека тоа упатува на хоризонталниот распоред, кога ја имаме предвид именската група, односно редот на зборовите/именските групи во рамките на именската група. Наталошниот распоред на именските групи во простата реченица или во дел-речениците и на дел-реченицата во сложената реченица може да се подложи на интерпретација во некоја поширока смисла, со термин што не се задржува само на *зборот*, па терминот *линеаризација* можеме да го специјализираме, во оваа смисла, за таквиот вид распоред на поголемите единици во рамките на реченицата, на сложената реченица или на текстот.

Како што наведува Тополињска (1993: 205), појавите што ги опфаќа поимот *збороред* (таа го сфаќа како синонимен со терминот *линеаризација*) треба да се истражат и да се објаснат на нивоата што веќе ги споменавме (од редот на зборовите, па до распоредот на дел-речениците, условно земено). Со таквиот методолошки пристап на хиерархизација (надредување/подредување) на појавите што се опфатени со овој термин се согласува и Ивиќ (Ivić 2002: 26), предлагајќи негова примена во секоја анализа на збороредот. Во таа смисла, и ние го прифаќаме ова гледиште и го земаме како почетна точка. Овде се важни и погледите на Тошовиќ дека „линеаризацијата ја одразува синтагматската структура на јазичниот знак и подразбира линиска/линеарна организација на прагматските позиции. Тоа е една од најважните постапки, бидејќи со нејзина помош јазичните знаци се доведуваат во меѓусебна врска. Суштината на линеаризацијата се состои во тоа информацијата да се всинцири и деловите од пропозицијата да се сместат на одредени места во реченицата. Во структурите од едноставни информации, вообичаено се издвојува почеток и крај, додека, пак, сложените информации можат да имаат и средиштен сегмент“ (Tošović 2001: 198–199).

Проблематиката на збороредот честопати се толкува низ призмата и со алатките на когнитивизмот. Впрочем, когнитивната лингвистика во извесен период нанзад го беше презела приматот во науката за јазикот. Идејата дека е јазикот одраз на концептуализацијата на светот е, во својата основа, клучната оска околу која се движат сите други концепции од лингвистичко-стварносна природа. Во таа смисла, цитирајќи го Џејкендоф (Jackendoff) и неговото прашање: „Што открива граматичката структура на природните јазици за перцепцијата и когницијата?“, Ивиќ констатира дека, откако е поставено прашањето, па сè досега, „не престанува интересирањето за конструкциските особености на најразличните јазици, со надеж дека, со соодветниот увид во нив, ќе се дознае нешто повеќе за функционирањето на човековиот ум“ (Ivić 2002: 27).

За збороредот/линеаризацијата пишува и Комри (Comrie 1981) во својата книга *Јазичниите универзалии и лингвистичката типологија*, посветувајќи му цело поглавје на овој проблем. Иако тој повеќе се осврнува на универзалиите од типот на редот на конституентите во дел-реченицата (клаузата) (S-V-O, S-O-V...), како и на центарот на синтагмата *vis-à-vis* модификаторите, сепак, важен е да се потенцира неговиот заклучок, кој се надоврзува на досегашните согледби, дека типологизацијата на јазиците може да се направи и врз основа на овој параметар, како што тоа веќе го има направено Гринберг (Greenberg).

2 За партикулите

Партикулите ги дефинираме повеќеслојно. Нашиот полидимензионален поглед е производ на исклучително малите, но мошне важни разлики во дефинирањето на оваа зборовна група.

Во општолингвистички контекст, за нив се пишува како за „термин што во граматичката дескрипција означува непроменлив елемент со граматичка функција, особено со таква, што не може лесно да се вклопи во вообичаената поделба на зборовните групи. Во англискиот, на пример, ознаката за инфинитивот *to* често се нарекува партикула, бидејќи, и покрај тоа што е површински слична со предлогот, нема, всушност, ништо заеднички со него. Слично на ова, одделните карактеристики на негацијата *not* навеле некои научници да ја наречат ‘одречна партикула’, а придружните членови и фразалните глаголи често се нарекуваат ‘глаголски партикули’“ (Kristal 1999: 257).

Метјуз (Matthews 2005: 267) вели дека ознаката „партикули“ се користи за зборови што им припаѓаат на различни класи, а се инфлективни (нефлективни) по својата природа. Кратки зборови, понекогаш, но не секогаш *клички*, зборови што тешко можат да се сместат во која било друга традиционална зборовна група. Како примери тој ги наведува старогрчкото *ge*, кое е маркер за потсилување, или вториот елемент во фразалните глаголи, на пример англиското *up* во: *I picked it up*.

Николаева (Николаева 2008: 16) се насочува кон зборови што во рускиот, но и на целиот простор на *terra slavica*, како делови, односно частици, можат да се комбинираат со други делови на речта и, поради комбинациите, т.е. во зависност од нив, да добијат едно или друго, поинакво, значење. Во српските граматика¹ за партикулите, главно, се пишува во манирот на традиционалните сфаќања за оваа зборовна група. На пример, Белиќ, во своите средношколски граматика од триесеттите и од четириесеттите години на 20 век, воопшто не ги вбројува во зборовните групи и частиците (честици; честички; срп. речце; партикули; сп. Белиќ 2000).

Како што наведува Клајн, во постарите граматика оваа зборовна група (односно зборовите што ѝ припаѓаат на оваа зборовна) била вклучувана кај сврзниците и кај прилозите. Тој, пак, ги дефинира како „мошне хетерогена

¹ Во оваа статија обрнуваме внимание и на дефинирањето на одделни зборовни групи и наведуваме и примери од српскиот, бидејќи работната скратена верзија на трудот првично беше презентирана во вид на реферат на конференцијата *Četvrti međunarodni kongres Primenjena lingvistika danas (Applied linguistics today – ALT 4) – Izazovi modernog doba*, Друштво за применjenu lingvistiku Srbije, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Filozofski fakultet, Novi Sad.

зборовна група, составена главно од зборови што не можат да се стават во другите девет (sic!) групи...“ (Klajn 2005: 169). Признавајќи им го правото на прилозите да функционираат како определби и на цели реченици, тој, како што пишува самиот, донекаде го намалува бројот на партикулите.

Станојчиќ и Поповиќ за партикулите велат дека тие „се посебна зборовна група според своето значење, односно функција во реченицата. Морфолошки, тие се прилози или сврзници, но, за разлика од нив, честиците се употребуваат за означување на *личниот* став на говорното лице кон она што се искажува со реченицата. Значи, честиците не се определби на глаголот или знаци за врска меѓу зборовите (поимите што тие ги означуваат), туку јазични знаци што се однесуваат на целата реченица...“ (Станојчиќ–Поповиќ 1992: 121).

Во македонските граматика за оваа зборовна група се вели дека „честиците или партикулите служат за истакнување на други зборови или на значењето на целата реченица, како и за определувања од различен вид: посочување, негирање, прашање итн. Во поголемиот дел тоа се зборови што се јавуваат и како прилози и сврзници, но нивната функција е, кога идат како партикули, подруга“ (Конески 1999: 541). Ако се зборува за нивната функција, тогаш партикулите имаат помалку морфолошка служба – бидејќи тие не се автохтона зборовна група, туку им припаѓаат на другите класи – а, повеќе синтаксичко-семантички карактер. Нивната морфолошка *differentia specifica* е тоа што се неменливи зборови, не го менуваат својот облик, односно се работи за петрифицирани форми. Во таа смисла е и нивното дефинирање во *Општојатна граматика на македонскиот јазик* како „неменливи зборови што служат за истакнување или за определување други зборови, како и за образување на некои граматички форми“ (Бојковска et al. 2008: 218).

Во корпусот примери од македонскиот ареал наоѓаме двојство во збороредот на партикулите во рамките на предлошката именска група (именска група што се воведува со предлог). Иако, во основата, се прифаќа мислењето дека партикулата, *ex definitione*, се однесува на целата ИГ, па затоа е повообичаено да стои пред предлогот, кој е во иницијална позиција, ако ги имаме предвид предлошките именски синтагми, како што им кажува и самото име, се јавуваат низа примери каде што таа го менува своето место зад предлогот и стои пред модификаторот (речиси е невозможно да стои пред центарот, во отсуство на модификатор, како што ќе покажат примерите подолу). Примерите и нивното подложување на дополнителна анализа и толкување ќе покаже дека ваквиот збороред е сосема прифатлив, се разбира, во определени услови и во определени контексти. Со оглед на тоа што нашата хипотеза тргнува од тоа дека позицијата на партикулата е релативно слободна, а изборот на нејзиното место понекогаш зависи од семантички, а понекогаш од прагматички фактори, ние тука го имаме предвид и терминот „синтаксичка мобилност“, кога зборуваме за нејзината подвижност во рамките на реченицата воопшто (сп. Аризанковска 2001).

За да ја потврдиме оваа теза, ги земаме предвид следниве партикули: *само, единствено, речиси, барем и дури*.

3 Само

- (1) *Нешиџо во сеџо џоа не ми се совџаџа. Вашиџе харџиџи исчезнаа, ќеркаџа ви е убиена, синоџи најџаџаџи. А сеџо џоа случајно, во рок од само неколку дена?*
- (1a) *Нешиџо во сеџо џоа не ми се совџаџа. Вашиџе харџиџи исчезнаа, ќеркаџа ви е убиена, синоџи најџаџаџи. А сеџо џоа случајно, во рок само од неколку дена?*
- (2) *Во неокласичнаџа зџрада која беше оџворена џред само една џоџина [...]*
- (2a) *Во неокласичнаџа зџрада која беше оџворена само џред една џоџина [...]*

Кога имаме примери каде што како модификатор на центарот на именската група се јавува квантификација, сфатена *sensu lato*, – број, прилогот *неколку* – тогаш кај позицијата на партикулата може да се појави двојство и тие конструкции се апсолутно прифатливи на синтаксичко ниво. Во однос на семантиката и на прагматиката на овие искази, може да се забележи дека менувањето на местото на партикулата, на редот на зборовите [(1) и (2) vs. (1a) и (2a)] не ја менува пропозициската содржина, но, од аспект на прагматиката, може да се забележи дека во примерите (1) и (2) се менува фокусот, односно во прв план се става, се акцентира, се потсилува квантификувањето, т.е. конкретната вредност што е истакната. Се разбира, тоа во никој случај не сугерира промена на контекстот, на говорниот чин, итн.

- (3) *После неџо се возовиџе на раџиџе, со најџодем луксуз, резервирани само за нив.*
- (3a) **После неџо се возовиџе на раџиџе, со најџодем луксуз, резервирани за само нив.*
- (3б) *После неџо се возовиџе на раџиџе, со најџодем луксуз, резервирани за само некоџ/оџаџа/неколку од нив.*
- (4) *Ако веќе еднаш рековме дека овој џексиџ џрифаќа и романескна, но џовске и монодрамска форма, на џиџо џокаџувааџи џочетиџокоџи и краџоџи на ова дело и дека авџороџи раскаџува џред џублика од само едно лице, од една, и џо...*
- (4a) *Ако веќе еднаш рековме дека овој џексиџ џрифаќа и романескна, но џовеќе и монодрамска форма, на џиџо џокаџувааџи џочетиџокоџи и краџоџи на ова дело и дека авџороџи раскаџува џред џублика само од едно лице, од една, и џо...*

И примерите (3), (3а) и (3б) ни покажуваат иста состојба и во која како центар на именската група имаме замена – т.е. можно е двојство во збороредот кај модификуван центар, но не и кога имаме нулти, односно отсуство на модификатор.

Во таа смисла, тезата се потврдува и во примерот (4), со соодветната варијација (4а), каде што јасно се гледа дека експлицитната квантификација преку број придонесува за можноста за менување на вообичаениот (и претпочитан и логичен) ред на зборовите.

(5) *На единствениот можен начин, кој му преоситуваше, преку веќе и јавно означениве и оштитојани далеку **од само лични отпори**, што така и успеваше најнапред да го збрижи, но и да го поведе, крај што што зло [...]*

(5а) *На единствениот можен начин, кој му преоситуваше, преку веќе и јавно означениве и оштитојани далеку **само од лични отпори**, што така и успеваше најнапред да го збрижи, но и да го поведе, крај што што зло [...]*

Во примерот (5) се појавува, на прв поглед, девијација од нашиот став за квантификацијата како основа за допуштање на поинаквиот збороред. Сепак, тоа не е сосема така. Имено, првично, се работи за „модификување на модификаторот“, па овде партикулата е врзана со некаков модификатор што означува квалитет. Во овој контекст, значењето на *само* речиси се изедначува со *единствено* (имаат синонимно значење), односно може да се парафразира како ‘исклучиво тоа и ништо друго’. Па, така, можеме да претпоставиме две парафрази: во примерот (5) – ‘исклучиво (единствено) од лични и никакви други (отпори)’, додека, пак, во (5а) да претпоставиме парафраза ‘од лични, но не и објективни (отпори)’.

(6) *Пиријатите не личеле на чавки и биле, несомнено, многу повеќе **од само добри пријатели**, а јас многу повеќе налик на обична девојка од приказниот со среќен крај...*

(6а) **Пиријатите не личеле на чавки и биле, несомнено, многу повеќе **само од добри пријатели**, а јас многу повеќе налик на обична девојка од приказниот со среќен крај...*

Примерите од типот на (6), кои претполагаат конструкција ...повеќе од...; ...поголем од... ја исклучуваат варијантата (6а), бидејќи предлогот тука не е во иницијална позиција во именската група воведена со само, туку синтагмата е воведена со други квантификатори (многу, повеќе). Заправо, во извесна смисла, потврдата за погорната теза доаѓа и од овој пример, кој не може да се варира како (6а), бидејќи тука семантиката на само, од контекстуални причини, не може позициски да се смени од ‘исклучиво (единствено) тоа и ништо друго’ во ‘...многу повеќе од добри, но и лоши пријатели’. Важно е

тоа што во примерот (5) имплицитната негација воведена со далеку (само од/од само) придонесува да може да се смени редот на зборовите преку контраст и да се добијат две различни парафрази, што е невозможно во примерот (6).

4 Речиси

(7) [...] *огаја со камени сидови и речиси без никакви украси [...]*

(7а) ?[...] *огаја со камени сидови и без речиси никакви украси [...]*

Примерот (7а) е интересен бидејќи, и покрај тоа што одредницата *никакви* е инхерентно од квалитативна природа (каков – секаков – никаков), сепак, во овој контекст е употребена во бројна смисла. Имајќи го предвид и примерот (5) и имплицитната негација внесена таму преку *далеку*, експлицитното негирање тука со *никакви* овозможува партикулата да го промени местото во низата, зашто е тоа експлицитно количинска партикула, а негацијата кај *каков* упатува на бројно отсуство на украси, т.е. ги квантифицива како нула. Во таа смисла, *речиси* придонесува за парафраза ‘тежи/се стреми кон нула, но не е нула’. Ист би бил случајот и со *секакви*, зашто тогаш толкувањето би било ‘многу’, ‘голем број’, па тука се содржи и квантитативното значење. Се разбира, таквата реченица би барала и други приспособувања, на пример промена на предлог од „без“ во „со“.

(7б) [...] *огаја со камени сидови и речиси со секакви украси [...]*

(7в) ?[...] *огаја со камени сидови и со речиси секакви украси [...]*

Како што наведува и Шарик, поголемиот број трудови од областа на логиката ги делат квантификаторите на универзални и егзистенцијални. „На универзалните квантификатори им одговараат неколку јазични изрази: *сите, секој, секој од, кој било...*; на егзистенцијалните квантификатори им одговараат некои употреби на зборовите *некој, еден* во улога на неопределен член“ (Šarić 2002: 123–124).

(8) ?Тоа *џо* очекувавме *од речиси добар ученик*.

Во примерот (8) *речиси* се однесува само на *добар*, а не на целата именска група, ја поставува модификацијата лево од нултата точка на оската (нултата точка е самиот модификатор), т.е. го поставува во минус со асимптотска желба да дојде на нивото на квалитетот (модификацијата *per se*).

Тоа се однесува, исто така, и на ситуациите со нулти модификатор, односно отсуство на модификација:

- (9) *Додека мийралезиите, авиомајиниите и бомбиите ги земале речиси за иабе [...]*
- (9a) *?Додека мийралезиите, авиомајиниите и бомбиите ги земале за речиси иабе [...]*
- (10) *[...] рече иивко, речиси низ шейој.*
- (10a) **[...] рече иивко, низ речиси шейој.*

Но, може:

- (10b) *?[...] рече иивко, низ речиси олабок шейој.*

повторно поради квантификацијата и значењето дека тука шепотот се стремел, но не бил особено длабок.

Ги имаме предвид и примерите од типот на (11)

- (11) *[...] химнајта, која во еден период била прифатена речиси од целојто население и се сметала како еден вид химна на жраој.*
- (11a) *[...] химнајта, која во еден период била прифатена од речиси целојто население и се сметала како еден вид химна на жраој.*

Корпусот упатува на тоа дека само модификација од квантитативна природа, сфатена во најширока смисла, придонесува за промената на збороредот кај сите партикули, особено кај неколичинските, и дава можност за редување од типот предлог – партикула – модификатор – центар, при што тука мислиме на квантификаторите во најшироката смисла на зборот (прилози, броеви, некои заменки, cf. Šagić 2002 и сл.), без измена на пропозициската содржина. Овде е важно дека во таквиот случај, тука ограничено на партикулата „речиси“ (која во *Толковниот речник на македонскиот јазик* се третира како прилог), пропозициската содржина не се менува, туку само се врши фокусирање на квантификаторот, додека, пак, во случаите кога има модификатор, партикулата од „именска“ (условно, во смисла на тоа дека се однесува на именската група, односно на центарот), станува „придавска“, односно „модификациска“ (се ограничува само на модификаторот во рамките на именската група):

- (12) *Во библиотекарта влезе жруја сосставена речиси од одлични ученици.*
- (12a) *Во библиотекарта влезе жруја сосставена од речиси одлични ученици.*

Примерот (12) може да се објасни како: во библиотеката влегла група составена од речиси X ученици ($x = 10$; речиси има лимитативно значење, ограничено на $x-1$ – групата имала 7-8-9 ученици, тежнее кон 10, но има барем еден помалку). Примерот (12а) може да се протолкува дека во библиотеката влегла група ученици составена од X ученици ($x = 10$), чија карактеристика „одлични“ е лимитирана со ‘минус еден’ (им недостасувало уште малку, па да бидат одлични).

Во таа смисла може да кажеме дека кај т.н. „модификациски партикули“, се подразбира извесна вторична предикација. Кога се однесуваат на првичната, партикулите можеме да ги наречеме и „предикативни“, вообичаено со позиција *̄*пред предикатот:

(13) *Во библио̄тека̄та речиси влезе ̄грӯпа одлични с̄ѹдент̄и.*

Но, некогаш дури и со позиција зад него, пред сè кај глаголско-именскиот прирок, што е и разбирливо, бидејќи копулата ја остварува само врската, а значењето го содржи предикативот:²

(14) *С̄ѹсобно̄ста̄ да се мисли во конкрет̄ни визуелни ̄ѹѹми е речиси од сӯшт̄инска важност̄ за ̄иса̄јело̄т.*

Примерот (14а) ја има нејзината употреба како т.н. „модификациска“:

(14а) *С̄ѹсобно̄ста̄ да се мисли во конкрет̄ни визуелни ̄ѹѹми е од речиси сӯшт̄инска важност̄ за ̄иса̄јело̄т.*

Како маргиналија, овде да напоменеме дека се појавуваат извесни ограничувања во појавувањето на некои партикули пред модификатори што во рамките на аргументативните скали на Анскомбр и Дикро³ се поставени повисоко, т.е. највисоко, како – во извесна мера – градиран член на аргументативната скала од најголем степен (на пример, топол – врел или, во нашите случаи добар – одличен) (сп. Петревски 2016).

5 Барем (уш̄ѹе), дури

Збороредот се однесува исто и кога ги имаме партикулите *барем* и *дури*; партикулата *барем* може да биде потсилена/комбинирана и со *уш̄ѹе*:

² Под предикатив подразбираме „неглаголски дел во структурата на аналитичкиот предикат. Според зборовната група на која ѝ припаѓаат, тие се делат на именски, придавски или прилошки“ (Ивић et al. 2005: 332), односно „предикативна именска група – составен дел на глаголско – именскиот прирок (предикат), заедно со семантички испразнет глагол“ (Минова-Ѓуркова 2000: 113).

³ За повеќе в.: Anscombe et Ducrot 1983.

- (15) [...] *моносѝихоѝ е објавен сам-самоѝен, без ѝридружба **оо барем уѝѝе неколку** друѝи моносѝиѝија [...]*
- (15a) [...] *моносѝихоѝ е објавен сам-самоѝен, без ѝридружба **барем уѝѝе оо неколку** друѝи моносѝиѝија [...]*

Партикулите врзани за центарот на именската група модификуван квантитативно, имаат комутативен карактер – кога се наоѓаат една до друга, тие можат да ги менуваат местата:

- (15b) [...] *моносѝихоѝ е објавен сам-самоѝен, без ѝридружба **оо уѝѝе барем неколку** друѝи моносѝиѝија [...]*

Како илустрација даваме уште неколку примери од корпусот:

- (16) *Намалување е забележано и кај ѝредмеѝиѝе оо обласѝа на јавниоѝ ред и мир **за друи двайѝѝи** сѝоредено со минаѝаѝа ѝодина.*
- (16a) *Намалување е забележано и кај ѝредмеѝиѝе оо обласѝа на јавниоѝ ред и мир **друи за двайѝѝи** сѝоредено со минаѝаѝа ѝодина.*
- (17) *Мноѝумина циѝариѝе добиени оо државайѝа ѝи ѝродаваа на црниоѝ ѝазар **за барем двайѝѝи ѝоѝолема цена** или ѝи менуваа за сол, шеќер, ѝрав, месо...*
- (17a) *Мноѝумина циѝариѝе добиени оо државайѝа ѝи ѝродаваа на црниоѝ ѝазар **барем за двайѝѝи ѝоѝолема цена** или ѝи менуваа за сол, шеќер, ѝрав, месо....*
- (18) *Месѝо има **за барем ѝроѝа**.*
- (18a) *Месѝо има **барем за ѝроѝа**.*

6 Заклучни согледби

Можеме да заклучиме дека корпусот ја потврдува нашата теза: освен збороредот партикула – предлог – центар на именската група, ако ни се појави синтагма од типот: предлог – модификација – центар, тогаш партикулата може да го заземе и иницијалното, но и второто место (по предлогот). Без сомнеж партикулата може да стои на второто место ако е модификација од квантитативен тип, а некои ограничувања се појавуваат кај квалитативната модификација, но ако партикулата се однесува токму на некоја квантификација или на интензитетот на модификацијата, тогаш е тоа мошне можен збороред. Ако е модификацијата од квантитативна природа, тогаш збороредот е само од праг-

матички карактер – го фокусира квантификацискиот модификатор. Ако е модификацијата квалитативна, во некои случаи партикулата се однесува само на тој елемент и понекогаш функционира како модификација на модификаторот, особено со речиси. Во случаите кога се наоѓа во рамките на именската група, тогаш партикулата нема врска со глаголското дејство, односно со предикатот, освен во случаите со глаголски-именски прирок, кога ‘сум’ функционира како копула. Кога се наоѓа пред предикатот, партикулата станува ‘реченична’ – се однесува на предикацијата.

Библиографија

- Аризанковска, Л. (2001). *Ор семантикаџа и синџаксаџа на словенечкиџе и македонскиџе џарџикули (џе, џе, сато, ле, село; уџиџе, веџе, само, дури (и))*. (докторска дисертација). Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Аризанковска, Л. (2007). *Ор семантикаџа и синџаксаџа на дел од словенечкиџе и македонскиџе џарџикули*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Бојковска, Ст., Минова-Ѓуркова, Л., Пандев, Д. и Цветковски, Ж. (2008). *Оџиџа џрамаџика на македонскиоџ џазик*. Скопје: Просветно дело.
- Белић, А. (2000). *Грамаџике; О џрамаџикама (Изабрана дела, џџ. 12)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ивић, М. (ред.), Пипер, П., Антонић И., Ружић, В., Танасић С., Поповић Љ., Тошовић Б. (2005). *Синџакса савременоџ срџскоџ џезика : џросџа реченица*. Београд: Институт за српски џезик САНУ, Београдска књига, Матица српска.
- Конески, Бл. (1999 [1982]). *Грамаџика на македонскиоџ џиџератџурен џазик*. Скопје: Детска радост.
- Минова-Ѓуркова, Л. (2000). *Синџакса на македонскиоџ сџандарџен џазик*. Скопје: Магор.
- Николаева, Т. М. (2008). *Непараџигматическа џингвистика: (Исторџа блуждаоџиц џастџиц)*. Москва: Языки славянских культур.
- Петревски, Б. (2016.) Аргументативните скали како внатрешноџазична норма. *Лџиџератџурен збор LXIII (1–3): 91–100*.
- Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (1992). *Грамаџика срџскоџа џезика (уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе, оруџо, џрераџено издање)*. Београд – Нови Сад: Завод за издавање уџбенике и наставна средства – Завод за издавање уџбеника.
- Тополињска, З. (1974). *Грамаџика на именскаџа фраза во македонскиоџ џиџератџурен џазик*. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Тополињска, З. (1993). Функционална перспектива на исказите конституирани од т.н. симетрични предикати. *Folia Philologica Macedo-Polonica (2): 205–213*.
- Anscombe, J.C. et O. Ducrot. (1983). *L'argumentation dans la langue*. Liège-Bruxelles: Mardaga.
- Comrie, B. (1981). *Language Universals and Linguistic Typology (Syntax and Morphology)*. Oxford: Basil Blackwell.
- Grochowski M. (1986). *Polskiepartykuly (składnia, semantyka, leksykografia)*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy imienia ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Ivić, M. (2002). O problemu reda reči. In *Red reči*, 26–33. Beograd: Ćigoja štampa.

- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kristal, D. (1999). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Beograd: Nolit.
- Matthews, P. H. (2005). *The concise Oxford dictionary of linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Šarić Lj. (2002). *Kvantifikacija u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Tošović, B. (2001). *Korelaciona sintaksa*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz.

